

İTHAKİ DÜNYA KLASİKLERİ

MİHAİL BULGAKOV

**GENÇ BİR
DOKTORUN NOTLARI**

Rusça Aslından Çeviren
Hazal Yalın

ithaki

Buradaki öyküler ilk yayımlandıkları tarihlere göre sıralandı. Son iki öykü dışında hepsi aynı yerde geçer ve anlatıya bir roman havası katar. Son ikisi ise (“Ben Öldürdüm” ve “Morfin”; özellikle de bunlardan ilki) anlatının dışındadır ve “Genç Bir Doktorun Notları” arasına katılması tartışmalıdır; bununla birlikte yine de birlikte yayımlanması âdetten olmuştur.

İçindekiler

Horozlu Havlu.....	7
Çelikten Nefes Borusu.....	24
Tersine Vaftiz.....	36
Boran.....	50
Mısır'ın Karanlığı	68
Kayıp Göz.....	81
Yıldız Döküntüsü	99
Ben Öldürdüm.....	118
Morfin.....	134

Horozlu Havlu*

Eğer at sırtında ıssız kır yollarından geçmeyen biriye, anlatacak bir şeyim yok ona; hem zaten anlamaz. Geçen biriye de hatırlatmak istemem.

Kısaca söyleyeceğim: Kaza merkezi Graçevka ile Muryevo Hastanesi'ni ayıran kırk versti benim arabacıyla geceli gündüzlü tam bir günde aştık. Hem de, acayip gelecek, tamı tamına bir gün: 16 Eylül 1917 günü öğleden sonra ikide bu harika Graçevka şehrinin sınırında bulunan en son ambarın yanındaydık, aynı unutulmaz 1917 yılının 17 Eylül günü saat ikiyi beş geçe ise Muryevo Hastanesi'nin avlusundaki ezilmiş, solmuş ve eylül yağmuruyla yumuşamış çayırın üzerinde duruyordum. Şu şekilde: Bacaklarım kaskatı kesilmişti, hem de öyle çok katılmıştı ki insanın kaslarının kaskatı kesildiği bir hastalık gerçekten var mıydı, yoksa dün Grabilovka köyünde düşümde mi gördüm acaba diye aptal aptal hatırlamaya çalışarak o avluda kafamda ders kitaplarının sayfalarını

* İlk defa 1926'da Moskova'da *Sağlık Çalışanı* (Медицинский работник) dergisinin 33. sayısında yayımlanmıştır. —çn

çeviriyordum. Lanet olasıca, Latincesi neydi bunun? Bu kaslardan her biri diş ağrısını hatırlatan dayanılmaz bir ağrıyla sızlıyordu. Ayak parmaklarımdan söz etmeye hiç gerek yok; çizmelerin içinde kıpırdamıyorlardı artık, huzur içinde yatıyor, ağaç kütüklerine benziyorlardı. Korkaklığın dürtüklemesiyle tıbbı ve beş yıl önce üniversite rektörüne verdiğim dilekçeye fısıldayarak lanet okuduğumu itiraf ediyorum. Bu sırada yukarıdan elekten serpilir gibi yağmur yağıyordu. Paltom sünger gibi şişmişti. Valizin sapını sağ elimin parmaklarıyla tutmaya çalışıyordum ya, nafileydi; sonunda ıslak çayıra tükürdüm. Parmaklarım hiçbir şeyi tutamazdı; ilginç tıp kitaplarından her tür irfanla tıkabasa dolu ben, hastalığın adını da hatırlamıştım: Felç, “paralizis,” dedim kendi kendime; çaresizlikle ve Tanrı bilir neden.

“Ge... geldiğiniz yollardan,” dedim taş kesilmiş, morarmış dudaklarımla, “ge... geçmeye alışkın olmak gerek.”

Bu arada gözlerimi de nedense meşum bir ifadeyle arabacıya dikmiştim; oysaki aslında bu yolda onun bir suçu yoktu.

“Eh... doktor yoldaş,” diye karşılık verdi arabacı, ince sarı bıyıklarının altındaki dudaklarını güçlkle kıpırdatacak, “on beş senedir geçerim, daha ben bile alışamadım.”

Titredim, pul pul dökülen iki katlı binaya, sağlık memurunun küçük evinin sıvasız kütükten duvarlarına, kendi gelecekteki lojmanıma baktım kederli gözlerle (iki katlı, tertemiz, esrarengiz pencereleri tabutu andıran bir evdi bu) ve uzunca bir iç geçirdim. Ve o anda, Latince kelimeler yerine sallanmaktan sersemlemiş beynimde mavi külot pantolonlu topluca bir tenorun söylediği tatlı bir dize belli belirsiz çakıverdi:

“Merhaba... mukaddees barınaak...”

Hoşça kal, altın sarısı Bolşoy Tiyatrosu, hoşça kal uzun süreliğine, Moskova, vitrinler... ah, hoşça kal.

Meşum bir çaresizlik içinde, “Bir dahakine koyun postundan kaban giyeceğim...” diye düşünüyordum ve uyuşmuş ellerimle valizin kayışlarına asılmıştım, “bir dahaki ekimde bile olsa... iki kaban birden giyeceğim. Bir ay dolmadan da gitmeyeceğim Graveçka’ya, gitmeyeceğim... Düşünsenize... geceyi orada geçirmek gerekli! Yirmi verst yaptıktan sonra kendimizi mezar karanlığında bulduk... Gece... geceyi Grabilovka’da geçirmemiz gerekli... Bir öğretmen evine aldı... Bugün de sabahın yedisinde yola çıktık... Gidiyorsun ya... hey anacığım... yayan yürüsen daha hızlı. Bir teker çukura saplanır, öbürü havaya kalkar, valiz küt diye ayaklarına düşer... sonra bir yana, sonra öbür yana, sonra, sonra başın öne atılır, sonra geriye. Yukarıdan yağmur serpilir de serpilir, kemiklerin donar. Külrengi, ekşi suratlı eylülün ortasında insanın açıktaki amansız bir kış gibi buz kesebileceğine inanır mıydım?! Buyur, olabiliyormuş. Ağır ağır ölürken gördüğün hep aynı şey, aynı. Sağ tarafta çıplak ve kambur bir tarla, solda bodur bir kuru, onun yanında da beş-altı tane külrengi, yıkık dökük kulübe. Ve galiba içlerinde tek bir Tanrı kulu bile yok. Sessizlik, her yerde sessizlik.”

Valiz nihayet teslim oldu. Arabacı göbeğini üzerine dayadı ve doğruca bana doğru itti. Kayışından yakalamaya davrandım ama elim işlemeyi reddetti ve kitaplarla, her türden ıvır zıvırla dolu şişmiş, hayattan bıkmış yol arkadaşım ayaklarıma tekme basıp dosdoğru çayıra düştü.

Arabacı korkuyla, “Hay aksi, Tanrım...” diye başla-

cak oldu ama ben herhangi bir şikâyet beyanına girişmedim; bacaklarımda hiç his kalmamıştı.

“Hey, kimse var mı? Hey!” diye bağırılmaya başladı arabacı, horozun kanat çırpması gibi ellerini birbirine vurup. “Hey, doktoru getirdim!”

O anda sağlık memurunun kulübesinin karanlık camlarında yüzler belirdi, pencerelere yapıştılar, kapı çarptı, sırtında pejmürde bir palto, ayaklarında eski çizmelerle bir adamın çayırın üzerinden bana doğru aksayarak geldiğini gördüm. Hürmetkâr, telaşlı bir tavırla çıkardı kasketini, iki adım öteye koşarak yanaştı, nedense mahcup bir tavırla gülümsedi ve hırıltılı bir sesle selamladı beni:

“Hoş geldiniz, doktor yoldaş.”

“Siz kimsiniz?” diye sordum.

“Yegoriç’ım ben,” diye takdim etti adam kendini, “buranın bekçisiyim. Biz de sizi bekleyip duruyorduk..”

Ve bunu der demez valize sarıldı, omzuna attı, taşımaya başladı. Ben de aksayarak arkasından yürüdüm, cüzdanımı çıkarmak için elimi pantolonun cebine atmaya davransam da başarılı olamadım.

İnsan dediğin aslında pek az şeye ihtiyaç duyar. En başta gereken de ateştir. Hatırlıyorum da, kervan geçmez Muryevo’nun yolunu tutarken, daha Moskova’da, vakarla davranacağıma söz vermiştim kendime. Genç görünüşüm daha ilk adımlarda hayatımı zehirlemişti. Kendimi herkese tanıtmam gerekiyordu:

“Doktor filanca.”

10

Ve her tanıttığım da muhakkak kaşlarını kaldırıp soruyordu:

“Gerçekten mi? Ben sizin hâlâ öğrenci olduğunuzu sanmıştım.”

Kaşlarımı çatarak, “Hayır, bitirdim,” diye cevap veriyor ve düşünüyordum: “Gözlük takmam şart benim.” Ama gözlüğün de bir hayrı yoktu, gözlerim sağlık doluydu ve berraklıkları dünyevi tecrübeyle henüz kararmamıştı. Gözlüğün yardımıyla bile her zamanki küçük gören ve tatlı tebessümlere karşı kendimi koruma olanağı bulamayınca kendime has, saygı telkin eden bir davranış biçimi geliştirmeye çalışmıştım. Ölçülü ve ağır konuşmaya, ani hareketlerden mümkün merteye kaçınmaya, yirmi üç yaşındaki üniversiteyi bitirmiş insanların koştığı gibi koşmayıp yürümeye çalışıyordum. Şimdi, onca yıldan sonra anlıyorum ki bütün bunlar çok kötü sonuç vermişti.

O anda da ihlal ettim bu yazılı olmayan davranış kodeximi. İki büklüm olmuş oturuyordum, ayaklarımda sadece çoraplarla oturuyordum, bir çalışma odasında fiilan değil, mutfakta, ateşe tapanlar gibi esinlenmişçesine, tutkuyla uzanmıştım ocakta yanan huş ağacı kütüklerine. Sol elimde ters çevrilmiş bir leğen, üzerinde ayakkabılarım, onların yanında boynu kan revan, yolunmuş, çırpırlak bir horoz, horozun yanında bir öbek rengârenk tüyleri. Mesele şu ki işim bitti bitecek bir hâldeyken bile hayatın gerektirdiği bir dizi eylemi gerçekleştirebiliyordum. Yegoriç’in karısı sivri burunlu Aksinya’nın aşçım olarak atanması tarafımca onaylanmıştı. Bunun sonucu olarak da horoz, Aksinya’nın ellerinde ölmüştü. Horozu yemem gerekiyordu. Herkesle de tanışmıştım. Sağlık memurunun adı Demyan Lukiç’ti, ebeler de Pelageya İvanovna ve Anna Nikolayevna. Hastaneyi de dolaşmış ve alet edevat açısından gayet zengin olduğuna kesin bir açıklıkla kanaat getirmiştim. Bu sayısız, ıslıl ıslıl ve bakir araçların ne işe

yaradığından şu kadcark bilginin olmadığını da gene aynı açıklıkla itiraf etmem gerekmişti (tabii içimden). Bunları daha önce hiç elime almadığım gibi, açıkça söyleyeyim, görmemiştim bile.

“Hımm,” diye mırıldandım pek manalı bir tavırla, “alet edevat harika. Hımm...”

“Evet, efendim,” dedi Demyan Lukiç tatlı bir tavırla, “bütün bunlar selefimiz Leopold Leopoldoviç’in çabalarıyla oldu. Sabahtan akşama kadar ameliyat yapardı.”

O bunu deyince soğuk ter bastı beni; aynalı, ıslıl ıslıl küçük dolaplara kederle baktım.

Sonra boş koğuşları dolaştık ve buraya kırk kişinin rahatlıkla yerleştirilebileceğine kanaat getirdim.

“Leopold Leopoldoviç’in bazen yataklı elli hastası olurdu,” diye teskin etti beni Demyan Lukiç, kır saçlarını başında taç yapmış olan Anna Nikolayevna da nedense dedi ki:

“Doktor, siz de pek bir gençsiniz... Şaşılacak şey. Talebeye benziyorsunuz.”

“Öf, lanet olasıca,” diye düşündüm, “sanki aralarında anlaşmışlar!”

Ve dişlerimin arasından boğuk bir sesle homurdandım:

“Hımm... Hayır, ben... Yani, ben... evet, gencim...”

Sonra eczaneye indik; hemen bir tek kuş sütünün ek-sik olduğunu gördüm. Karanlıkça iki odada ağır bir şifalı ot kokusu hâkimdi, raflarda da yok yoktu. Patentli Avrupa malları bile vardı; daha önce bunlarla ilgili hiçbir şey işitmediğimi eklemeye gerek yoktur herhalde.

“Leopold Leopoldoviç sipariş ettiydi,” dedi Pelageya İvanovna gururla.